

LITERATURA · ARTS · INFORMACIÓ

PONT BLAU

Nº 31

M A I G

1 9 5 5

S U M A R I

	Pàgs.
<i>El joc</i> , oli d'ENRIC CLIMENT	Portada
<i>Editorial</i>	145
<i>Desvalor a l'Església</i> , per A. TONA NADALMAI	146
<i>Les pedres roges</i> , per J. ROURE-TORENT	149
<i>Oferiment</i> , per JOSEP RIBERA I SALVANS	151
<i>La veu i el destí</i> , per JAUME ALEU	154
<i>Resurrexit</i> , per ALBERT DE VALL-FARRERA	158
<i>Idees per a la fonamentació d'una metodologia moderna de l'ensenyament de les llengües estrangeres</i> , per HUMBERT PARDELLANS	160

INFORMACIÓ I COMENTARIS

LLETRES

<i>Ciència o lirisme?</i> , per PERE E. BAULÓ	164
<i>Noves precisions sobre D'Ors</i> , per JOAN FUSTER	165
<i>Jocs Florals de la Llengua Catalana</i>	170
<i>Recensions</i> , per J. R.-T.	171

ARTS PLÀSTIQUES

<i>Exposició i dibuixos de Tisner</i> , per J. R.-T.	174
<i>De l'art abstracte</i> , per JOAN GIMÉNEZ GIMÉNEZ	176

DIVERSES

<i>Noticiari</i>	179
----------------------------	-----

Subscripció: Mèxic, un any	30.00 pesos mex.
Fora de Mèxic	3.00 Dls.
Aquest número (40 pàgines)	3.50 pesos mex.

Si el seny té per norma el quedar-se a casa davant de qualsevol conjuntura vital, Jaume I encara hauria d'anar a Mallorca i el professor Vicens i Vives no hauria escrit el llibre *Notícia de Catalunya*. O, potser, anar a Mallorca o escriure un llibre és ja la rauxa?

Amb un concepte tan migrat de la paraula seny, és natural que Vicens i Vives trobi a cada cantonada l'esbojarrament. Adhuc arriba a considerar que tenim una tendència congènita que ens predisposa a ésser arrauxats. El que pot el lirisme!

Descarta la teoria — demostrada científicament pels psicòlegs — que la causa de la incomoditat i el despit dels catalans cal cercar-la en la manca de normalitat produïda per l'opressió:

No negaré que alguns esdeveniments de la nostra història restin esclarits per aquest pressupòsit. Certes agitacions populars no s'expliquen sinó per una absoluta manca d'educació social o per l'esclat d'una pressió injustificada. Però el fet que siguem víctimes propícies de la demagògia no es justifica per aquesta demagògia, sinó per la nostra predisposició subconscient a actituds airades.

Després del diagnòstic, vol calmar-nos: *Les rauxes, però, son transitòries. El seny és allò que perdura.* Amb tot, creu que les rauxes són curtes, però d'un poder tan fort que, talment, el lector té la sensació que un cop asserenats ens passem la vida refent els plats trencats en el moment de la follia. *Amb treballs* — assegura Vicens i Vives — *anem aixecant l'edifici que després desfarem d'una revolada.*

Ara bé, per altra banda, considera l'autor de *Notícia de Catalunya* que els catalans som un poble de pagesos. I descriu el nostre estament bàsic de la manera següent:

El pagès català ha estat poc amic de commocions i alçaments subversius. El n'ha privat el seu sentit de la jerarquia de les coses. Com a classe social ha restat pacífic en tant que no ha experimentat en la pròpia carn la ferida de la violència o de la injustícia repetida.

En què quedem? Si el català té una predisposició subconscient a les actituds airades, ¿com pot ésser que els pagesos que Vicens i Vives considera la base de la comunitat catalana, siguin poc amics de les commocions i pacífics, si no experimenten en la pròpia carn la ferida de la violència o de la injustícia repetida?

La contradicció és manifesta. *Notícia de Catalunya* es contradiu constantment. Constatem-ho una vegada més:

Afirma Vicens i Vives que els catalans *som fruit de diversos llevats i, per tant, cultural i biològicament mestissos*. Més tard afegeix: *El mestissatge no crea valors propis*. Si som un poble de mestissos i el mestissatge no crea valors nous, com s'explica Vicens i Vives que Catalunya tingui una llengua pròpia?

És lògic que l'obra comentada resulti un rosari de contradiccions. L'autor pretén escriure un llibre sobre la nostra personalitat sense saber psicologia. De conèixer les lleis psíquiques que ex-

pliquen l'ànima d'un poble, de tenir noció de com es formen les psicosis col·lectives, de saber com es crea una mentalitat nacional, de poder distingir entre subconscient i inconscient, de tenir referència de com els pobles petits superen llur sentiment d'inferioritat, de poder conèixer la influència de l'ambient sobre el "jo" i de tantes altres coses que no s'aprenen en els llibres de geopolítica — però sí en els tractats de psico-sociologia — el professor J. Vicens i Vives hauria escrit una altra mena de obra. — PERE E. BAULÓ

NOVES PRECISIONS SOBRE D'ORS

DÚPLICA A J. ROURE-TORENT

No, no, amic Roure-Torrent: no era això el que jo hi volia dir; més encara, crec que no és això el que jo vaig dir en la meua nota necrològica dedicada a Eugeni d'Ors. La vostra rèplica bé mereix, doncs, aquesta dúplica. Convindrà, però, deixar aclarit des d'un principi, i sense cap mena de pal·liatiu, que no pretenia ressuscitar la vella polèmica entorn de l'anomenat "cas Ors", ni pretenc seguir-vos-hi, si us plau reprendre-la, a vós. Sobretot, no he tractat de justificar l'injustificable, ni de reivindicar res que no admeta reivindicació: em sembla que aquesta salvetat quedava feta *literalment* en el meu escrit. Ara: si, a desgrat d'açò, vós m'heu pogut interpretar d'una manera tan allunyada de la intenció que motivà aquell article, he de pensar que no totes les is hi tenien els corresponents punts a sobre. Permeteu-me, vós i els lectors de PONT BLAU, de posar els que hi mancaven. Si és que, realment, en mancava algun, cosa que — siga'm tolerada la petulància — dubte.

Primer que res, renunciaré al dret de queixarme perquè Roure-Torrent, en les seues consideracions, haja desvirtuat el sentit — que jo trobava, i trobe, clar — de certes paraules meues. No solament aïlla i barreja frases escrites a propòsit de punts concrets i diversos, fora dels quals han de resultar necessàriament equívocues, sinó que també negligeix alguna afirmació prou diàfana sobre la que s'ordena part del meu comentari. Al capdavall, això és natural i freqüent en polèmiques com aquesta que apunta entre nosaltres. Cada opinant sol atribuir al seu contradictor allò que ell té ganes de refutar. Procuraré, per la meua banda, no incórrer en el defecte que indique — tot i que el crec humaníssim, i que hi estic tan exposat com tothom. Tanmateix, llegint l'article de Roure-Torrent, m'he preguntat si la meua impertinència no haurà consistit, més que en el fet d'exposar unes opinions — exactes o no — sobre D'Ors, en el fet més simple encara d'haver parlat de D'Ors. Tinc entès que per a molts intel·lectuals catalans el tema D'Ors és tabú.

Non ragiona'm di l'Ors, ma guarda e passa,

FONDO DE CULTURA ECONOMICA DE MEXICO

Distribuidors exclusius per al Brasil:

MESTRE JOU & Co, LTD.

R. João Bricola, 24-23° S. PAULO

R. Senador Dantas, 76-2° RIO

R. Misericórdia, 1-1° BAHIA

EDITORIAL XALOC

De publicació imminent:

ODÓ HURTADO

Unes quantes dones

*Premi Narcís Oller als Jocs Florals
de São Paulo 1954.*

Un vol. de 243 p., tamany 13×19 cm., il·lustracions de J. M. Giménez Botey, Joan Giménez Giménez i Tísner. \$ 20.00

Demaneu-lo a

DIFUSORA DEL LLIBRE

Apartado 10319 - México 1, D. F.

diu, no sense gràcia, un d'aquests escriptors, contrafent un vers del Dant. I, ben mirat, això, aquesta mescla de desdeny i de por, aquesta negativa obcecada, ja és en si una bona matèria de reflexió.

Per a mi, a hores d'ara, l'entrellat de la baralla D'Ors-Mancomunitat únicament conserva — ja ho vaig dir — “un interès ben secundari”. No he estat mai un gran entusiasta de la xafarderia arqueològica, i aquells incidents, vists amb la perspectiva que dona el temps, són mera anècdota perfectament oblidable. Però, vulguem o no, també hauran d'ésser algun dia objecte de la curiositat dels estudiosos de la història de la nostra cultura — en aquest pla ens podem situar nosaltres, sense massa violència —, i llavors l'interrogant s'obrirà, inflexible, serè i asèptic, sobre totes i cada una de les causes que el van provocar. En el meu article, jo declarava la meua ignorància dels fets al·ludits. Les dades que Roure-Torent em facilità en el seu em convencen del que ja em sospitava: que el fons d'aquella qüestió — el fons aparent, i valga la paradoxa — era trivialíssim, una disputa burocràtica. Carles Soldevila — segons m'han assegurat — conta en les seues memòries que hom acusava D'Ors de malversar el pressupost del seu departament comprant cortinetes i bibelots per a damunt les taules. El cas tindria una dimensió grotesca que ultrapassa totes les previsions.

Partint, doncs, d'aquella desconeixença meua, i accedint a un impuls deductiu no molt arriscat per cert, em plantejava la hipòtesi de la pugna entre la vanitat de l'escriptor i “la impolítica tossuderia dels que li plantaren cara”. No sé en virtut de quina combinació lògica, Roure-Torent ha identificat en açò una idea estranya: que jo imaginava que existí un vincle de causalitat entre els atacs diguem-ne burocràtics a D'Ors i la deserció d'aquests, per si no n'hi havia prou, la conseqüència final meua hauria estat atribuir als de la Mancomunitat — si és que eren de la Mancomunitat, que jo no ho sé — tota la culpa. Quant a D'Ors, els meus termes no podien ésser més explícits: “en fi de comptes, D'Ors no tenia raó, en fi de comptes D'Ors abandonava la raó, si era qui la tenia, des del moment que abandonava la llengua i la missió que havia assumit”. Ni un mot més, doncs. Respecte dels detractors de Xénius, em limitava a qualificar-los — o desqualificar-los — referint-me a llur “impolítica tossuderia”. No vaig més enllà, però tampoc més ençà. Impolític és tot allò que produeix un resultat negatiu, una pèrdua, una minva, per al patrimoni col·lectiu. Amb la marxa de Xénius, crec que vam perdre alguna cosa. Dic jo, vaja!

No tracte d'exculpar Xénius, doncs. No vull dir, tampoc, que els seus enemics en provocassen la deserció. Però ¿no se'ls podria retreure el no haver-la impedita? És aquest pecat d'omissió — que sembla que sí que n'hi hagué — el que jo volia assenyalar, i que titllava d'impolític. Tot-hom, a la Catalunya “noucentista” sabia qui era Xénius i com era Xénius. Sabien el que valia Xé-

nius, tant pel que havia donat com pel que podia donar. I sabien quin era el seu caràcter i quina era la seua ideologia: sabien que no era un *nacionalista* a la manera clàssica del nacionalisme català; sabien que era un vanitós com un casa. ¿És que no hi havia entre nosaltres un lloc per a un home així — un lloc com l'ha tingut a Espanya, on tampoc no fou un nacionalista a la manera clàssica del nacionalisme espanyol, i on la seua vanitat no podia tenir, ni tingué, més satisfaccions que a casa nostra? ¿És que no valia la pena de fer algun esforç per evitar la defecció imminent? ¿Tant costava de trobar una solució a l'incident burocràtic? No haver-la trobada fou una falla política.

Roure-Torrent em podrà repetir allò de la dignitat de l'escriptor català i de la fidelitat a Catalunya. Si m'ha llegit fins ací amb la serenitat que jo desitge, s'haurà adonat que aquest aspecte del "cas Ors" — l'únic que sempre he vist airejat — ja el subratlle com cal. Tanmateix, he volgut incidir sobre l'altra cara del problema, i pensant en açò vaig destacar "el caire alligador" que presenten els fets que comentem. No sé si serà oportú parlar-ne sense eufemismes. De tota manera, una indicació no hi vindria malament. S'ha escrit sovint — a propòsit dels "trànsfuges" totals o parcials que registra la nostra literatura actual — de les obligacions de l'escriptor català envers Catalunya. Tots estem d'acord a exigir-li fidelitat a la llengua i a la pàtria, fins a l'heroisme, si cal. Bé. Però, ¿quan parlarem clarament de les obligacions de la societat catalana, dels catalans — dels catalans catalanistes — envers Catalunya quan aquesta està representada — sí, representada — pels escriptors catalans? Deixem de costat el senyor D'Ors. Pensem en la situació *actual* de la majoria dels escriptors catalans. Si cada català que malparla de tal novel·lista o de tal periodista que a vegades escriu en castellà, compràs un sol llibre català, la majoria dels nostres semi-trànsfuges — no em referesc *als que ho són per vocació* — no tindrien necessitat d'ésser-ho. ¿Com volen els catalanistes que hi haja una sòlida cultura catalana, si no li presten l'assistència deguda? El catalanista que no és escriptor pot guanyar-se la vida fent negocis en català o en castellà — i si els fa en castellà no li remordeix la consciència — : ara bé, des d'aquesta posició, resulta molt còmode exigir l'heroisme a la gent de ploma.

M'apresse a consignar que *tampoc* no intente defensar ara el transfugisme. Em limite a enunciar, o a denunciar, un fet, i a explicar-lo. Sé, a més, que això no és sinó una faceta de les moltes que té el problema de la nostra cultura actual. Probablement — ho reconec — la meua visió ve condicionada per una inexperiència que vés a saber si em nega el dret a parlar d'aquestes coses; probablement, encara, de València estant tot açò presenta una aparença incorrecta. Però no em resigne a creure que no hi haja una mica de veritat en el que acabe de dir. Insistesc: no defense el transfugisme. Demane, simplement, que fem

PUBLICITAT

**IMPRESOS
DE QUALITAT**

AVENIDA CONSULADO 15-A
TEL. 10-07-47. MÉXICO, D. F.

El paper utilitzat
per aquesta revista
és adquirit a

PAPEL-MEX, S. A.

Ayuntamiento N.º 112
MÉXICO, D. F.

CORTESIA
del
RESTAURANT

ambassadeurs

Paseo Reforma, 12
MEXICO, D. F.

MD

ARTICLES DE PUNT

Models exclusius per a senyora, nen i home

CREACIONES MAS DEOP, S. A.

Av. Uruguay 86 * Tels. 21-17-35 i 12-03-13
México, D. F.

nosaltres el principi evangèlic de no llançar la primera pedra si no estem nets de pecat. I sobretot, que pensem en les múltiples formes que per als catalans d'avui pot prendre el pecat d'omissió. Hi ha un gran nombre d'escriptors que han resistit les temptacions del transfuguisme: són la millor i la més sana part del nostre cos literari, i n'hem d'estar orgullosos i agraits. Ells són alhora exemple i garantia. El fet que abunden entre els joves és el millor senyal, l'esperançador. Convé, però, que pensem què hauria costat evitar transfuguismes intermitents, i fins a quin punt en som *també* responsables. Ja veieu, amic Roure-Torrent, amic lector, quina derivació tan imprevista —imprevista?— apuntava la meua necrologia a don Eugenio. A vegades estic a punt de creure que els pobles — com dels hòmens deia la sentència antiga — tenen el destí que es mereixen... i que el nostre s'ha merescut, o s'està mereixent, el transfuguisme. Però aquesta fóra una conclusió desorbitada. Deixem-ho córrer.

Potser també m'he excedit en el to — que espere que no trobeu massa patètic — emprat en els paràgrafs dedicats anteriorment al tema D'Ors. Quasi semblaria que es tractava d'una catàstrofe nacional, i això sí que no! Justament, un bon fragment de la meua nota *En la mort d'E. d'O.* tendia a evidenciar l'exageració que hi havia en l'actitud dels intel·lectuals catalans quan reaccionaren contra la dimissió lingüística de l'ex-Pantarca. A diferència de la "petite histoire" del matx D'Ors-Mancomunitat, que considere prou fútil, em sembla que l'examen d'aquella reacció té una notable importància dins l'evolució cultural de la Catalunya del segle xx. Sense entrar-hi en detalls, serà convenient explicar una mica allò de la "decepció" i de la "ingratitude acolorada", que tant ha sorprès Roure-Torrent. I començaré — *sed primo*, que deia sant Vicent Ferrer — amb la cita d'una corranda castellana, que jo vaig aprendre llegint el mateix D'Ors.

*Yo tengo una prima hermana,
la presenté al Padre Santo,
y el Padre Santo me dijo:
"Hijo mío, no es pa tanto!"*

Efectivament: no era *pa tanto*. Els catalans de principis de segle — molts, almenys — van rebre Eugeni d'Ors com una espècie de messias-panacea, si se'm permet aquest aparellament de mots. En el ram de la cultura, Xénius ho sabia tot i venia a arranjar-ho tot. Les seues aspiracions de "dictador espiritual de Catalunya", ¿no havien comptat amb una alta tolerància, la del més intel·ligent dels polítics del Principat? Tots sabem què significà el "noucentisme" en la literatura catalana, i fins a quin punt Xénius n'era el mànager. Si comparem el valor real de D'Ors, del D'Ors català, amb el valor que se li va concedir, veurem que hi ha una desproporció enorme a favor del darrer, desproporció solament explicable per la anormalitat de la nostra vida cultural. (No tinguem vergonya de dir que, encara avui — i avui més que mai —, la cultura cata-

lana és una cultura anormal). Hom estimava D'Ors en més del que valia, i això que valia molt. Quan se n'anà, tot i que potser el seu estel estava declinant, la commoció degué ésser molt respectable, en quantitat i en qualitat. Només així — *només així* — puc comprendre la virulència de les expressions que vaig arreplegar del llibre *Cataluña ante España*, pronunciades a uns quants anys de distància i per les boques dels caps més lúcids i distingits de la Catalunya actual.

Xénius va decebre el seu públic. El curiós del cas és que només amb la decepció "patriòtica" semblava produir-se la decepció intel·lectual. Es diria que fou quan es posà a escriure en una altra llengua, que hom pogué adonar-se dels seus defectes, de la seua feblesa o de les seues febleses: de coses, en fi, que ja estaven en la seua obra catalana i ben evidents, a més. Es va descobrir de sobte que D'Ors no era cap geni, sinó un "esprit faux", un "histrion" i tal. El lector més desatent d'avui, en repassar els *Glossaris*, veu de seguida que el jove Xénius tenia molta posa i molt de truc. Calia un apassionament especialíssim per no adonar-se'n a l'hora de santificar-lo. Però resultà que d'un extrem es va passar a l'altre, i al final se li ha negat el pa i l'aigua literaris. També ací podríem repetir allò del "*hijo mio, no es pa tanto!*" D'això, jo en deia "ingratitude acalorada", quan els retrets no anaven acompanyats de l'"elogi congruent". Amb totes les seues falles, Xénius fou un gran promotor cultural i un escriptor notable, com pocs n'hem tingut després.

I aquest Xénius sí que mereix una reivindicació. Sí que mereix que no li regategem més la consideració i el lloc que li pertany de dret entre els nostres escriptors. Unes subtils pàgines de Ferrater Mora en *El llibre dels sentits* — que ha promès ampliar i convertir en llibre a part — insinuen ja la rectificació. Prosseguir-la, sense beateria però sense rancor també, seria ben escaient. Jo no demane més. Tant se me'n dona, si açò s'entén com "nedar i guardar la roba". Del D'Ors posterior a 1922, ja he dit que no ens afecta gens. Allà els castellans s'ho ventilen, quant al seu valor i a la seua ideologia. Personalment, crec que D'Ors continuà essent un gran escriptor. Ens equivocariem — com s'equivocaven els de la "decepció" i la "ingratitude" — si, per un menyspreu extraliterari, preteníem negar una evidència. Ara ja no es tractaria de mesurar la catalanitat de D'Ors — per bé que en l'ex-Xénius *subsistí* més catalanitat inconscient que en l'inefable Jacinto Grau, per exemple, o en la majoria dels escriptors catalans castellanitzats. Es tractaria només de precisar si fou o no un intel·lectual valuós, a fi de pensar en el que em perdut. I ho fou: cinquanta o seixanta volums, potser més, amb estudis sobre art d'un enginy insuperable, amb divagacions filosòfiques si més no curioses, amb tota mena de *mirabilia* pròpis de l'escriptor d'idees. Tot això ho hem perdut. És Catalunya qui perd sempre.

I açò era tot, o quasi tot. — JOAN FUSTER

G. I. G. S. A.

AUDITORS
COMPTADORS
PROMOTORS
I ORGANITZADORS
D'EMPRESSES MERCANTILS
I INDUSTRIALS

Artículo 123 N.º 129 - Desps. 202-203-204

Tels. 36-71-56, 10-16-23 y 21-68-58

MEXICO 1, D. F.

Vermouth

ANGELINUS

EN ELS SEUS DOS TIPUS

DOLÇ I MIG-SEC

LA ASTURIANA S. A.

Fresno, 111

México, D. F.